

DRAMA NOASTRĂ DEMOGRAFICĂ. POPULAȚIA ROMÂNIEI LA RECENSĂMÂNTUL DIN OCTOMBRIE 2011

*Autor: Vasile Ghețău
Editura COMPANIA, București, 2012*

Aura Alexandrescu^[1]

Vasile Ghețău a absolvit, în 1964, Facultatea de Economie Generală, Secția Statistică a Academiei de Studii Economice. În perioada 1974-1984 a fost expert la Centrul Demografic ONU-CEDOR. În prezent este sociolog, specialist în demografie, profesor la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București. Din februarie 1999 este și directorul Centrului de cercetări demografice „Vladimir Trebici” al Academiei Române.

Recent, sub egida Institutului de Proiecte pentru Inovație și Dezvoltare, a apărut al patrulea volum din seria *Reprofesionalizarea României*, semnat de profesorul Vasile Ghețău: *Drama noastră demografică. Populația României la recensământul din octombrie 2011*. Apărută sub egida Institutului de Proiecte pentru Inovație și Dezvoltare, cartea reprezintă o analiză lucidă și profundă a fenomenelor care privesc populația țării și oferă o imagine deloc încurajatoare, cu privire la evoluțiile acesteia în ultimele decenii, prefigurând, la nivelul anului 2050, coborârea la minimul istoric de 16 milioane locuitori. Acest nivel nu a mai fost atins niciodată din 1948 încoace.

[1] PNUD, expert economie socială; Tel.: 0724247684; E-mail: aura.alexandrescu@undp.org.

Semnalul de alarmă nu e nou. Profesorul Vasile Ghețau l-a lansat încă de acum un deceniu, arătând că „imediat după 1990 în România s-a instalat un declin demografic din ce în ce mai accentuat, determinat, pe de o parte, de un spor natural negativ, de la un an la altul, și, pe de altă parte, de o migrație externă tot mai consistentă”. Intensitatea declinului a devenit tot mai pronunțată după primirea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007.

Din păcate, avertizările eminetului demograf au rămas fără ecou, chiar și atunci când ele au fost făcute de la tribuna unor reuniuni științifice de cel mai înalt nivel, în prezența și sub patronajul celor mai importante personalități publice ale statului român. Am aici în vedere demersurile sale constante, din 2002 încoace, având drept corolar conferința „Populația României încotro?” organizată la Sibiu, în 2007, sub patronajul președinției României.

Noua lucrare abordează principalele elemente care constituie fenomenul demografic într-o manieră care îmbină rigoarea științifică și spiritul academic cu incisivitatea analizei, punctând provocările esențiale pe care le generează scăderea constantă a numărului populației.

În acest sens, se poate observa, din chiar succesiunea și, mai ales, titrarea capitolelor, o alternanță între părțile expositive, de natura „numărul populației și componentele schimbărilor în profil teritorial” sau „structura etnică a populației”, abordate, desigur, analitic, și cele retoric interogative, îndemnând la reflecție, legate mai ales de volumul și natura migrației externe sau de perspectivele demografice ale României la mijlocul secolului XXI.

Rezultatele oficiale și finale ale recensământului vor fi publicate în 2013, dar profesorul Ghețau analizează rezultatele primare comparativ cu cele din 2002 și formulează o serie de observații referitoare la organizarea acțiunii, de însemnătate majoră pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare ale României.

La acest recensământ a fost introdus un nou criteriu de înregistrare a populației, stabilit de Comisia Europeană pentru țările membre ale Uniunii Europene începând cu 2010. Potrivit acestui criteriu nu fac

parte din populația rezidentă (sau populație stabilă) persoanele plecate din gospodărie pentru o perioadă de cel puțin 12 luni, ele urmând să fie incluse în populația rezidentă a localității (țării) în care își au reședința la data efectuării recensământului. Neincluderea persoanelor plecate în străinătate pentru cel puțin 12 luni reduce semnificativ numărul populației României și complică înțelegerea schimbărilor care au avut loc la nivel național și local.

Recensământul din octombrie 2011 arată o schimbare dramatică: populația stabilă a României este acum de 19 milioane, ceea ce, față de 2002, înseamnă o scădere de 2,6 milioane persoane. Reculul provine atât din migrația externă, cât și din scăderea naturală a populației (numărul deceselor îl depășește pe cel al nașterilor). Scăderea naturală este de 420 mii persoane, iar diferența de 2,2 milioane persoane reprezintă migrația externă deși, în ultimii ani, se înregistrează și o mișcare de retur (migrație circulară), provocată de criza economică din țările-gazdă. Pentru anul 2011 se estimează o scădere naturală de 55 mii persoane. România a ajuns pentru prima oară la o populație de 19 milioane locuitori în 1965, dar, deși natalitatea era în scădere în prima jumătate a anilor 1960, creșterea naturală din acel an a fost de 115 mii persoane.

Comparativ cu ianuarie 1990 populația României este mai mică cu 4,2 milioane persoane (adică o scădere cu 18%).

În cei zece ani dintre recensăminte (2002-2011), în care scăderea naturală a continuat și migrația externă a explodat, diminuarea populației în teritoriu s-a plasat între 4% în Timiș și 21% în Tulcea. După cum se știe, mărimea populației depinde de trei factori: sporul natural, migrația internă și migrația externă.

Într-un număr de 25 județe toate cele trei componente au fost negative. Sporul natural a fost pozitiv, dar diferit ca nivel, doar în 5 județe. În județele care înregistrau în mod tradițional o creștere naturală, aceasta a fost depășită de migrația externă și internă. Aici reculul populației a fost de 11% (Iași, Suceava, Bistrița-Năsăud). În celelalte două județe, Brașov și Constanța, sporul natural pozitiv este mult mai mic. Aceasta se poate explica prin gradul crescut de urbanizare și

efectele benefice pe care le-a avut măsura indemnizației pentru creșterea copilului (din 2003) asupra natalității femeilor salariate, aflate predominant în mediul urban.

Județele mai puțin dezvoltate economic, sau cu un profil industrial neviabil după 1989, rămân furnizoare de mână de lucru pentru alte regiuni. Pierderea de populație prin migrație internă a afectat în special județele Vaslui, Olt, Galați, Botoșani și Hunedoara.

Migrația externă este cea mai importantă componentă a scăderii dramatice a populației României. Valorile cele mai mari pentru această componentă se înregistrează în București, Bacău și Iași. Pentru București migrația externă netă este de 230 mii persoane, ceea ce situează Capitala pe primul loc la scăderea numărului de locuitori. Numai într-un singur județ, Teleorman, sporul natural negativ, de -35%, este mai important decât migrația.

În două județe, scăderea populației s-a realizat preponderent pe seama migrației externe: Brașov și Constanța. Singurul județ în care populația a crescut, cu 21%, este Ilfov; aici cauzele sunt explozia imobiliară și migrația internă.

Populația urbană a crescut de la 52,7% în 2002 la 55% în 2011 pe fondul scăderii naturale din rural și al majorării mecanice a populației urbane, prin trecerea unui număr mare de localități în categoria orașelor. „Urbanizarea pe hîrtie” a dus nu numai la modificarea statisticilor (acum suntem o țară „mai puțin rurală”), ci și la pierderea unor fonduri europene destinate dezvoltării rurale, atât de necesare ameliorării infrastructurii. Spre exemplu județul Ilfov avea doar două orașe în 2002 și a ajuns la 8 în 2011. În cele 6 localități devenite orașe între cele două recensăminte se află 76% din populația urbană recenziată în octombrie 2011.

Migrația din urban în rural este mai mare decât fluxul tradițional, cu sens invers, încă din 1997; ea s-a menținut, ceea ce a dus la un aport de populație din orașe la sate de 300 mii persoane. Dar această migrație, favorabilă ruralului, a fost depășită de scăderea naturală din rural. Reculul populației urbane a fost mai mare pentru orașele mari. În prezent,

doar două orașe, exceptând Capitala, mai depășesc 300 mii locuitori: Cluj și Timisoara; au ieșit din această categorie Iași, Constanța și Craiova. Bucureștiul are acum sub 2 milioane locuitori.

Structura etnică a populației nu a suferit modificări importante. Maghiarii au emigrat mult mai puțin decât românii, și nu din Harghita și Covasna, ci din alte județe (Mureș, Cluj, Bihor). Numărul de romi este în creștere (3,3% în 2011 față de 2,5% în 2002), dar autorul se întreabă dacă nu e vorba mai degrabă de o creștere a numărului celor care și-au declarat sincer etnia, pentru că el este încă departe de nivelul auto-evaluărilor realizate de reprezentanții societății civile române ca și de estimările unor organisme internaționale.

O altă temă, deosebit de sensibilă, abordată de profesorul Vasile Ghețău, este cea a avorturilor, al cărui număr plasează România, din păcate, în rândul țărilor unde această practică a intrat în mentalitatea publică nu ca soluție „ultimă în situații dramatice”, ci pur și simplu ca metodă contraceptivă. Dar asupra acestui aspect, desigur, este necesară o analiză încă și mai aprofundată, luând în calcul atât cauzele multiple care l-au generat, ca fenomen, cât, mai ales, consecințele dramatice la care conduce.

În această prezentare a „Dramei noastre demografice”, nu ne-am propus decât de a semnală o lucrare într-adevăr de referință pentru studiul problematicii populației în România. Să sperăm că, măcar de această dată, avertismentele despre „pericolele dramaticei depopulări a țării” ale profesorului Vasile Ghețău vor avea ecoul cuvenit și, mai mult, concluziile cărții vor genera dezbateri care să conducă la fundamentarea unor soluții viabile pentru ca, în perspectiva secolelor viitoare, populația României să nu devină o noțiune de evocat doar la timpul trecut.